

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

"Ulusun bağımsızlığını, yine ulusun kesin kararı ve direnişi kurtaracaktır." "Türklük, benim en derin güven kaynağım, en engin övünç dayanağım oldu. Kendimi hiçbir zaman

Osmanlılığın telkin ettiği başka ulusları öven ve Türklüğü aşağı gören eksiklik duygusuna kaptırmadım." "

Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK

ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI PROF.DR. HIKMET ÖZDEMİR TARAFINDAN
VERİLEN "ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"
KONULU İLK DERS METNİ

Sayın Komutanım, Harp Akademilerimizin Seçkin Konukları ve Değerli Arkadaşlarım; 2008-2009 öğretim yılı açılış dersine hoş geldiniz.

Dersimizin Konusu: Atatürk'ün Liderlik Sırları Öncelikle konumuzla doğrudan ilgili bulduğum bir atasözümüzü bilginize sunmak istiyorum. Her birimizin zihinlerimize kazınmamız gereken bu Türk Sözü şudur:

"Göz odur ki, dağın arkasını göre, akıl odur ki, başa geleceği bile."

Sanıyorum bu anlatım evrenseldir ve tarihin bütün çağlarında lider kimdir, sorusunun tartışmasız karşılığıdır.

Lider, gözü, dağın arkasını gören, akli, başa geleceği bilendir.

Burada başa geleceği bilen ve önlemini de alan demektir (=kurtarıcı).

Lider, kriz dönemiyle ilgili olarak vardır; bir kriz dönemi ve koşulları yoksa kurtarıcı lider olunmaz.

Eski dilde bunun adı tecelli zemini'dir.

Bir diğer söyleyişle lider, kriz döneminde tarihin rahmindedir.

Ve bir rastlantısal uyumluluk içinde yeniden doğuş süreci tamamlanır.

Ne var ki bu uyumluluk ürkütücü ve belki aynı ölçüde görkemli bir zeminde süren bir yolculuktur.

İşte o ürkütücü ve görkemli zeminde tarihin akışını, ulusunun kaderini değiştiren kişi, liderdir.

Türk tarihinde 22 Haziran 1919 tarihli Amasya Genelgesi ile ulusun iradesini en yüce olarak tanımlayan ve onun yetkilendirmesiyle erk dediğimiz karşı konulamaz gücü yaratan kişidir, lider.

Biliyorsunuz Türk tarihimizin efsanevî destanında lider, ulusun başbuğu, ordunun başkomutanıdır.

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Atatürk örneğinde lider, az önce ortaya koyduğum süreçten yani yalnızca kriz döneminde ulusunun yeniden dirilişine önderlik eden başbuğ veya başkomutan olmaktan başka bir önemli rolü daha vardır liderin:

Onun "en büyük eserimdir" dediği ve çöken bir imparatorluğun küllerinden diriltilecek bir yeni devlet, Türkiye Cumhuriyeti ve onunla birlikte sonsuza kadar yaşatma azim ve kararlılığında olduğumuz Atatürk Devrimi vardır.

İşte bu ulus devlet ve Atatürk Devrimi dediğimiz büyük tarihî diriliştir ki, bizi Atatürk'ün liderlik özelliklerini hangi çerçevede ve süreçte düşünmek gerektiğini anlatır.

1918-1938 arasındaki yirmi yıllık dönemde Atatürk'ün bir kurucu lider ve inşa eden (yapıcı=mimar) olarak Türk Ulusunun kaderinde hangi ölçüde etkili olduğunu elbette biliyoruz.

Ancak bir o kadar da önemlisi, kurucu liderin ölümünden sonra da devletin ve ulusunun üzerinde süren etkisidir.

Üstelik, birazdan anlatacağım liderlik özelliklerinin hiçbiri yoktur ki, bugün bizim ideal bir liderden (devlet adamından) beklediğimiz değerlerin olmazsa olmaz bir özelliği diye kabul edilemesin.

Peki bu etkiyi, evrenselliği ve uzak görüşlülüğü nasıl açıklayacağız?

Bunun için önce bir başka coğrafyada ve tarihte cereyan eden bir büyük şahsiyetle ilgili bir anekdotu sizlere aktarmak isterim.[1]

Voltaire, İngilizler Üzerine Mektuplar adlı kitabında, 1726'da İngiltere'deyken bazı bilge insanların bir sorunu tartıştıklarına kulak misafiri olduğunu kaydeder.

Tarihte en büyük kimdir? Sezar mı, İskender mi, Cromwel mi?

Ne var ki konuşmacılardan biri, Sir Isaac Newton'un hiç kuşkusuz en büyük insan olduğu inancındadır.

Voltaire de onun bu kararını doğrulamaktadır ve eserinde şunları yazmıştır:

"Biz saygımızı, zihinlerimize gerçeğin gücü ile hâkim olanlara yöneltelemiyiz, onu şiddetle tutsak alanlara değil."

Voltaire'in, Sir Isaac Newton'un gelmiş geçmiş en büyük insan olduğuna gerçekten inanıp inanmadığını, ya da sadece felsefi bir kanısını dile getirip getirmediğini bilmiyoruz.

Ama bu anekdot ortaya ilginç bir soru çıkarmaktadır: Yeryüzünde yaşamış milyarlarca insan içinde tarihin akışını en çok etkilemiş olanlar kimlerdir?

Şimdi bu temel soruyu kendi tarihimiz için soralım ve yanıtlayalım.

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

---

u anlamda bizim tarihimizin akışını değiştiren en büyük şahsiyet kimdir?

Atatürk'tür, çünkü ulusunun tarihinin akışını değiştirmiştir.

O, yeni bir eser inşa etmiştir.

Sevres'den Lozan'a üzerinde bulunduğumuz bu coğrafya ve bütün dünya buna tanık olmuştur.

Atatürk, Onun hakkında en güzel monografiyi yazan Andrew Mango'nun söylediği gibi örnek bir lider olarak doğru hedefi seçmiştir ve bu hedefe ulaşmak için en etkili yolları bularak uygulamıştır.[2]

Kaldı ki, Atatürk örneğinde karşımızda bir deha ve dâhi vardır.

Prof. Hikmet Bayur, deha ve dâhi kavramlarının özelliklerini şöyle sıralamıştır:

- (a) Doğuştan olağanüstü işler görmek ve eserler yaratmak kabiliyetinde olmak, yani olağanüstü yaratıcı bir dimağ taşımak.
- (b) Herkesten çok önce anlamak ve görmek, sezmek, kavramak, duymak ve duygulanmak.
- (c) Anlaşılması ve anlatılması imkânsız olan doğuştan büyüklük ve ululuk.
- (d) İnsanlığın gelişmesi sırasında ulaşabileceği en yüksek zirveleri görüp göstermek ve topluluğu oraya götürecektir olağanüstü yaratılıştaki olmak.
- (e) Bazılarına göre uzun bir sabır.

Prof. M. Fuad Köprülü, bundan 62 yıl önce, 16 Mart 1934 günü İstanbul'daki konferansında; kahramanların çevrenin birer ürünü olduklarını fakat asıl kahramanın, asıl büyük adamın hadiselerden doğan değil, hadiseleri doğuran olduğunu ve buna "Gazi inkılâbı"nın büyük bir kahramanın eseri olarak örnek oluşturduğunu söylemiştir. Çünkü onun sözleriyle Gazi, hadiselerin yarattığı değil, hadiseleri yaratan bir baştır.[3]

Değerli Arkadaşlarım;

Tarihte kahramanların rolü hayli ilginç bir konudur.

903 yılında, İngiliz Tarihçi Stanley Lane-Poole ise Turkey adlı eserinde şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"Bazı kimseler var ki, Türklerin aslanlar gibi dövüşen, aynı zamanda, dürüst, hikmet, basiret ve fazilet sahibi insanlar olduklarına parlak devrin tekrar geleceğine inanıyorlar. Türk halkında bu cevher hâlâ bol bol vardır. Fakat lideri nerede? Carlyle'nin büyük adamı, bir milleti yüksek değere ve doğru yola getirebilen kahraman gelinceye kadar, Türkiye'nin yeniden doğacağını hayal etmek temelsiz bir spekülasyondur."[4]

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Bir yabancı gözlemci tarafından yapılan bu saptamadan yirmi yıl sonra Türkler, Atatürk liderliğinde bağımsız cumhuriyetlerini kurmuşlar ve çağdaş uygarlık yarışına kendilerini hazırlayacak devrimlerini birbiri ardına inanılmaz bir hızla gerçekleştirmişlerdir.

Türklerin tarihinde en büyük "onarım" ve "dönüşüm" olan "Türk İstiklal Savaşı ve Türk Devrimi" mucizesinin liderliğini yapan bu kahraman kişi bir "büyük insan"dır.

Tarihte bir kahramanı anlatırken sık başvurulan bir yol, onu başkalarıyla karşılaştırmaktır. Bu yoldan kıyaslamalar, o şahsiyetin çağdaşlarıyla olduğu kadar, ondan önce ve sonra yaşayanlarla da yapılmaktadır. Bu tür kıyaslamalar, özellikle tarihî şahsiyetler arasında benzerlikler ve farklılıklar aranmasının, yabancı uzmanların ilgi gösterdikleri çalışma konuları arasındadır. Örnek olarak; Türkiye'nin mimarı Kemal Atatürk ile Amerika Birleşik Devletleri'nin kurucularından Thomas Jefferson arasında siyasî felsefeleri açısından benzerlik olduğu düşüncesi akademik bir inceleme konusu yapılmıştır. Bu incelemenin sahibi Prof. Garrett Ward Sheldon şunları yazmaktadır:

"İlk bakışta Thomas Jefferson ve Kemal Atatürk olağandışı meslektaşlar gibi görünüyorlar. 18. Yüzyıl Kuzey Amerika felsefecisi ve Birleşik Devletlerin kurucularından Jefferson ve 20. Yüzyılın Osmanlı İmparatorluğundan askerî ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Atatürk; birbirlerinden tarih, kültür ve mizaçları yönünden ayrışıyor görünüyorlar. Fakat daha yakından incelendiğinde, bu iki tarihî siyasî figürün yetiştirilişleri, ilgi alanları ve ideallerinde çarpıcı benzerlikler ortaya çıkıyor. Devasa fakat çürümekte olan imparatorluklarda büyümelerinden, ulusal bağımsızlık hareketlerine önderlik etmelerine, paylaştıkları temsilî demokrasi, ekonomik eşitlik ve ilerleme, dinî özgürlük ve serbestlik ideallerinden kırsala olan tutkularına, Thomas Jefferson (Amerikan kültürünün sembolü) ve Kemal Atatürk (modern Türkiye'nin kahramanı) kültürel ve tarihî coğrafyaların ötesinde dikkate değer bir akranlık sergiliyor.(...)"[5]

Atatürk'ün bizzat kendisi de, bu tür kıyaslamaları yapmıştır.

Atatürk'ün tarihte iz bırakmış devlet adamlarını ne şekilde değerlendirdiği hakkında şu bilgiler bulunmaktadır.

Onun büyük hayranlıkla söz ettiği iki kahramanı vardır:

Emir Timur (1336–1405) ve Sultan Fatih (1428–1481).

Atatürk, Timur için bir keresinde; "O muhakkak ki dünyanın en büyük askeridir."[6] "Ben, Timur zamanında olsaydım, onun yaptığını yapabilir mi idim, onu söyleyemem; fakat o benim zamanımda olsaydı, belki daha fazlasını yapabilirdi,"[7] diye konuşmuştur. Fatih için de benzer şeyleri söylemiştir: "Çok kereler Fatih'in karşısında kaldığı meseleleri düşündüğüm zaman ben de aynı hal çarelerine varmışımdır. Yalnız, Fatih benim karşısında kaldığım hadiseleri nasıl halledebilirdi? Bunun merak ederim. Fatih Mehmet büyük adamdı, büyük!"[8]

ABD'nden Prof. Dankwart Rustow; Atatürk'ün yükselişinin kısmen hâkim koşullardan, kısmen başkalarının kusurları, kısmen de kişisel olumlu ihtirasları sayesinde olduğu görüşündedir.[9]

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Yine Rustow'a göre; Atatürk'ün sırrı, Nutuk'un verdiği izlenimin aksine, şaşmaz ileri görüşlülüğü değil, tükenmez fikrî icat kabiliyetidir. Herhangi bir plan başarısız olduğunda başka bir tasarı ortaya çıkarmıştır. Beklenmeyen fırsatlar ortaya çıktığında onları yakalamasını bilmiştir.[10]

Kahramanımızın liderlik sırları konusunda anlatacaklarımı merak ettiğinizi biliyorum.

Ama şimdi de, küçük bir anımı aktarmama izin veriniz.

Kişisel yaşamımda -özel bir yeri olan- o anı şöyledir:

2005 yılı Kasım ayına birkaç hafta vardı. Ankara'da daha önce Genelkurmay ATASE Başkanlığındaki akademik çalışmalarımızdan tanıdığım bir Kurmay Albay telefonla aradı ve Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığında bir konferans vermeme önerdi. Ben kendisine, 10 Kasım'ın yaklaştığını ve uygun bulunursa "Atatürk" üzerine bir konferans vermek istediğimi söyledim. Ve EDOK Komutanlığında 2005 yılı 10 Kasım Atatürk'ü Anma Töreni'nde Sn. Orgeneral İsmail Koçman ve Yardımcısı (o zaman Korgeneral) Sn. Orgeneral Necdet Özel ve silah arkadaşlarının önünde yaptığım konuşmaya esas olan notlarımı hazırladım. Bu notlar daha sonra hiçbir ekleme ve çıkarma olmaksızın kitap olarak da yayınlanmıştır.[11]

Üç yıl sonra, 6 Ekim 2008 günü, bu defa Harp Akademilerimizde Atatürk'ün liderlik sırları nelerdir, sorusunu bir "açılış dersi" olarak sunmak için karşınızdayım.

Bir akademisyen ve bir Türk bilim adamı olarak bu dersin meslek yaşamımın hiç kuşkusuz en büyük onuru olduğunu söylemeliyim.

Evet, Atatürk'ün liderlik sırları nelerdir?

Atatürk'ün liderlik sırlarını keşfetmek için size önermek istediğim üç aşamalı bir okuma planı vardır.

Bir: Hiç kuşkusuz ana kaynak, Atatürk'ün yazdıklarıdır; Ona ait olan bütün kitaplar ve belgelerdir.

İkinci aşama, Atatürk'ün yaşamına ve mücadelesine doğrudan tanıklık eden, Onunla çeşitli ortamlarda birlikte olan yerli ve yabancı şahsiyetlerin anlatımlarıdır.

Üçüncü aşama, yerli ve yabancı gözlemciler tarafından yapılan yorumlar, değerlendirmelerdir.

Bu üç aşamalı okuma etkinliğinde saptayabildiğim ve Onun liderlik sırlarına beni ulaştıran özellikleri kendi aralarında sınıflandırdım.

Şimdi o çalışmamın sonuçlarını aktarıyorum:

ÇALIŞKAN, AKILCI VE CESUR OLMAK

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Liderlerin mücadeleleri incelendiğinde (sanırım herkes kabul edecektir) çalışkan, akılcı ve cesur olmak vazgeçilemez bir temel özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yalnız burada önemli iki nokta var:

Akıllı değil akılcı sözünü kullanıyorum.

Aynı şekilde cesur diyorum, çılgın değil!

1950 yılında Prof. Afet İnan, Atatürk'ün bazı karakter özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Felâket karşısında soğukkanlılık.
2. Okuma ve çalışma kudreti.
3. Bir insanla onun hakkında bilgi edinmiş olarak konuşmak.
4. Yaptıklarıyla övünmekten ziyade yapacaklarını düşünmek.
5. Muvaffak olmak.

Yine Prof. Afet İnan, Atatürk'ün başarı formülünü Onun sözleriyle açıklamıştır:

"Bir insan, hayatında, büyük bir muvaffakiyet gösterebilir. Fakat yalnız onunla övünerek kalmak isterse, o muvaffakiyet de unutulmaya mahkûm olur. Onun için çalışmak ve daima muvaffakiyet aramak, herkes için esas olmalıdır."[12]

Atatürk'ün bütün zorluklara rağmen daima başarılı bir insan olduğunu söyleyen Prof. Afet İnan, bu durumu Atatürk'ün eğitimi, yeteneği, cesareti, sorumluluk alışısı ve millî ve medenî duygularla hareket etmesi ve çalışkanlığı ile açıklamıştır.[13]

Çalışkanlık konusuna gelince;

Atatürk, İstiklal Savaşı'nın sona ermesinden hemen sonra bizim millet olarak bir zaafımız üstünde önemli bir saptamada bulunmuştur:

"Denebilir ki, hiçbir şeye muhtaç değiliz, yalnız tek bir şeye ihtiyacımız vardır; çalışkan olmak. Sosyal hastalıklarımızı araştırırsak asıl olarak bundan başka, bundan mühim bir maraz keşfedemeyiz. O halde ilk işimiz bu marazı esaslı surette tedavi etmektir. Milleti çalışkan yapmaktır. Servet ve onun doğal sonucu olan refah ve saadet yalnız ve ancak çalışkanların hakkıdır."[14]

Yeniden Prof. Afet İnan'ın tanıklığına başvuracağım, 6 Mart 1963 günü Millî Savunma Bakanlığı Araştırma ve Geliştirme Başkanlığında verdiği konferansta Atatürk'ün çok önemli bir özelliğini anlatmıştır:

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

"Bence Atatürk bizlere idealler göstermiştir. O diyor ki, 'Mesudum, çünkü muvaffak oldum (21 Haziran 1930)'. Muvaffakiyeti mesut olmaya bağlayan Atatürk'ten işittiğim bir cümle de şudur: 'Bir insan hayatında büyük bir muvaffakiyet kazanabilir, fakat yalnız onunla övünerek kalmak isterse, o muvaffakiyet de unutulmaya mahkûmdur. Onun için çalışmak ve daima muvaffakiyet aramak herkes için esas olmalıdır.' Bunu iki Amerikalı tayyareci subayın Atlantik'i aşarak Türkiye'ye geldiği zaman (1930) söylediğinde not etmişim." [15]

Atatürk'ün akılcılığı, pragmatik oluşuyla da ilgilidir.

13 Kasım 1970 günlü Milliyet'te, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk ile arasında geçen bir konuşmayı şöyle aktarmıştır:

"Bir gün Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilkeleri gözden geçiriliyordu. O sırada ukalâlık edip demiştim ki; 'Paşam, bu her bakımdan bir inkılâp partisidir. inkılâp partisi ise bir ideolojiye, bir doktrine dayanmadan yürüyemez.' Yüzüme bir masumun yüzüne bakar gibi bakmış ve gülümseyerek; 'O zaman donar kalırız,' demişti. Atatürk'ün ne demek istediğini şimdi her vakitten daha iyi anlıyorum. Açık konuşayım, Atatürk demek istemişti ki; 'Ben hür düşüncemi ve hür irademi, paslanmış demir kafesler içine hapsedemem. Bu hatayı işlersem, milletime ve kendime ileriye gitme ve yaratma gücünü kaybetmiş olurum.' [16]

Onun akılcılığı aynı zamanda bilime ve insana güvenmektir:

"Her işin esas hedefine kısa ve kestirme yoldan varmak arzuya değer olmakla beraber, yolun makul, mantıkî ve bilhassa ilmî olması lazımdır." [17]

Prof. Afet İnan, Atatürk'ün insanla ilgili önemli bir sözünü aktarmıştır:

"İnsan, hareket ve faaliyetin, yani dinamizmin ifadesidir." [18]

Bir diğer önemli tanık Celal Bayar'ın aktardığına göre; Atatürk, Yahya Kemal'e şunu söylemiştir:

"Atatürk, Yahya Kemal ile konuşmasında; 'Her olayı kendi kanunları içinde incelerim ama bunu yaparken de hiçbir zaman insan'ı ve evren'i gözden kaçırmam,' diyor." [19]

Peki, bu nasıl bir insan?

Atatürk, "Gerçeği konuşmaktan korkmayınız," derken o insanı da tanımlıyor. [20]

Demek ki Atatürk, sorgulama yeteneği ile akıl kirliliğine tümüyle meydan okurken, cesurdur.

Genelkurmay Başkanımız Orgeneral İker Başbuğ, Atatürk'ün bu özelliğini, bundan iki yıl önce Ankara'da Kara Harp Okulu açılış töreninde; "Atatürk için okumak, sorgulamak demektir" sözleriyle vurgulamıştır. [21]

Atatürk döneminin önemli tanıklardan Falih Rıfkı Atay'ın aktardığına göre bir Amerikalı gazeteci:

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

"— işlerinizde nasıl muvaffak oluyorsunuz?" diye sormuştur.

Atatürk şu yanıtı vermiştir:

"—Ben, bir işte nasıl muvaffak olacağımı düşünmem. O işi başarmama neler engel olabilir diye düşünürüm. Engeller ortadan kalktıktan sonra iş kendiliğinden olur."[22]

İşte, cesur olmaktan kastım budur.

şimdi ikinci önemli sırrına geliyorum Atatürk'ün.

VATANINA VE ULUSUNA KENDİNİ ADAMAK (=İDEALİST OLMAK)

Çalışkan, akıllı ve cesur olabilirsiniz; ancak Atatürk gibi bir lider olmanız için bu yeterli midir?

Hayır, bir vatan ve bir ulus var ve kendinizi onlara adayacaksınız.

Atatürk, "Ben gerektiği zaman en büyük hediyem olmak üzere Türk milletine canımı vereceğim," demektedir.[23]

Lider, 24 Nisan 1920 günü Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi tarafından başkanlığa seçildikten sonra şöyle konuşmuştur:

"(...) Hayatımın bütün safhalarında olduğu gibi, son zamanların buhranları ve felâketleri arasında da bir dakika geçmemiştir ki, her türlü huzur ve istirahatımı, her nevi şahsî duygularımı milletin selâmetine ve saadeti namına feda etmekten zevk almış olmayayım. Gerek askerî hayatımda ve gerekse siyasi hayatımın bütün devir ve safhalarını işgal eden mücadelelerimde daima rehberim olarak millî iradeye dayanarak milletin ve vatanın muhtaç olduğu gayelere yürümek olmuştur. (...)"[24]

27 Ekim 1922 günü, Türk Ordusu'nun Zaferi'ni kutlamak için İstanbul'dan gelen öğretmen grubu ile Bursa öğretmenlerine çocuk ve gençlere verilmesi gerekli olan ulus ve ülke sevgisini şu şekilde vurgulamıştır:

"Kesinlikle bilmeliyiz ki, iki parça halinde yaşayan milletler zayıftır, hastadır. Çocuklarımıza ve gençlerimize vereceğimiz tahsilin hududu ne olursa olsun, onlara esaslı olarak şunları öğreteceğiz:

1. Milletine,
2. Türkiye Devletine,
3. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşman olanlarla mücadele vasıtalarıyla donanmayan milletler için yaşama hakkı yoktur."[25]

Atatürk, sorumluluk almanın önemini farkındadır:

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

"Mesuliyet yükü, her şeyden, ölümden de ağırdır."[26]

O, milletle özdeşleşmiştir:

"Eğer mensup olduğum milletin şanı, şerefi varsa ben de şanlı ve şerefliyim. Aksi takdirde içinizden herhangi bir adam çıkar da şan ve şeref arkasından koşar ve sivrilmek isterse biliniz ki, o başınıza beladır, beladır, beladır. Millet bu gibilerine asla müsaade etmemelidir."[27]

Değerli Arkadaşlarım,

Atatürk örneğinde Lider, ulusun ortak iradesinin adıdır.

Atatürk'ün liderlik sırlarından üçüncüsünü şöyle tanımlayacağım:

GÜCÜNÜ ULUSTAN VE ONUN TEMSİLCİSİNDEN ALMAK

Burada kastım, hukuki anlamda meşruluk kavramıdır.

Peki, Atatürk'ün liderlik anlayışında "hukuki meşruluk" ilkesinin önemi bilinirken "Amasya Genelgesi"ndeki istisnaî durum nasıl açıklanabilir?

Çünkü, oradaki davranışında bir istisnaîlik vardır; ki bunun ayrıntılarına girmeyeceğim. Ancak konuyla geniş olarak ilgilenmek isteyenler benim Amasya Belgelerini Yeniden Okumak adlı kitabıma bakabilirler.

Yalnız şu kesindir:

"Ben milletimin vicdanında ve istikbalinde sezdiğim büyük tekâmül istidadını bir millî sır gibi vicdanımda taşıyarak peyderpey (art arda) bütün içtimaî heyetimize tatbik ettirmek mecburiyetinde idim," diyen büyük komutan askerlik ve siyaset yaşamı boyunca "hukukî meşruluk" ilkesini her zaman önemsemiştir.

20. Yüzyıl başında Batı Türklerinin efsanevî kahramanı, bütün davranışlarını bu kavram etrafında toplamaya özen göstermiştir. Bu nedenledir ki, "Amasya Genelgesi"ndeki stratejik tercihin "hukuki meşruluk" temeli, siyasal bilim literatüründeki "zaruret hali nazariyesi" ile açıklanmak durumundadır.[28]

Liderin yaklaşımı şu şekildedir:

"Ben zannediyorum ki, millet fertlerinden hiçbirinden fazla yüksekliğe sahip değilim. Bende fazla bir girişim görüldüyse bu benden değil, milletin bileşkesinden çıkan bir girişimdir. Sizler olmasaydınız, sizlerin vicdanî eğilimleriniz bana dayanak noktası olmasaydı; bendeki girişimlerin hiçbiri olmazdı.(...)"[29]

Atatürk, ulus ve vatan için duygularını şöyle ifade etmiştir:

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

"Memleket ve milletin kurtuluşu ve saadeti için çalışmaktan başka bir maksadım yoktur. Bu, insan için kâfi bir sevinç ve haz temin eder. şahsî, ailevî huzur ve saadet milletin huzur ve saadetiyle kaimdir."[30]

"Vatan mutlaka selamet bulacak, millet mutlaka mesut olacaktır. Çünkü kendi selametini kendi saadetini memleketin milletin saadet ve selameti için feda edebilen vatan evlatları çoktur." [31]

Atatürk, 26 Mart 1937 günü, Ankara Halkevi'nde, savaş günlerine dair bir anısını şöyle aktarmıştır:

"Ben 1919 senesi Mayıs ayının içinde Samsun'a çıktığım gün elimde hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevî bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete güvenerek işe başladım. Samsun'dan Anadolu içlerine kırık bir otomobille gidiyordum. (...) O kırık otomobil, Anadolu yollarında ilerlerken ben daima düşünür ve yaverime şimdi sizin terennüm ettiğiniz şarkıyı söyletirdim. Ben Türk ufuklarından bir gün derhal bir güneş doğacağına, bunun hareket ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkaracağına o kadar emindim ki, bunu adeta gözlerimle görüyordum. O şarkıyı okutup tekrar ettirmekten maksadım Türk'ün bu güneşi doğunca muvaffak olacağını anlamaktı. (...)"[32]

Sayın Komutanım, Seçkin Konuklar ve Değerli Arkadaşlarım;

Atatürk'ün başarılı liderliğinde dördüncü özelliğin şu şekilde olduğunu düşünüyorum:

DOĞRU ZAMANDA DOĞRU KARAR ALMAK VE UYGULAMAK

Biliyorsunuz vizyon, bir gelecek anlayışıdır. Bugünün yeteneğinin ötesine geçen, bugün ile yarın arasında entelektüel bir köprü kuran, geçmişi ya da statükoyu onaylamaya değil, ileriye bakmaya temel olan, tasavvur edilmiş bir olanaktır. Vizyonun gücü; lidere, pozitif eylem, gelişme ve dönüşüm için bir temel sağlamasından kaynaklanır. Karanlıkta fener olabilmek için vizyon, geleceği insanların kolayca kavrayabileceği şekilde tasvir etmelidir. İnsanların operasyonel anlamda kolayca anlayabileceği basitlikte bir başarı konsepti içermeli; insanlar da bunu örgüt içindeki rollerine ve işlerine uygulayabilmelidir. Bu başarı konseptinin nicel olarak ölçülebilir olması gerekmez. Ölçülebilir olsa da, insanların onu başarmanın ne anlama geldiğini anlayacağı şekilde ifade edilmelidir.[33]

Atatürk, mizaç ve yetiştirme bakımından soyut bir düşünürden çok bir eylem adamıdır. Fakat eylemlerini uzun boylu düşünmüş ve düşüncelerini de harikulade bir şekilde ifade etmeyi becermiştir.[34]

Atatürk, Mütareke Türkiye'sinde, sertlik yanlısı politikanın sözcüsü ve uygulayıcısı konumundadır; bu doğrudur. Fakat unutulmamalıdır ki, Atatürk ve Onunla birlikte olanlar, başta İngiltere olmak üzere işgalci devletlerin Türkiye'ye zorla dayattıkları bir sertlik politikasına karşılık olmak üzere tek seçenek olarak "sertlik" çizgisinde bir ulusun ölüm-kalım savaşını örgütlemek ve kazanmak zorunda kalmışlardır.[35]

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Sakarya Meydan Savaşı öncesindeki Tekâlif-i Milliye Emirleri, Liderin vizyon gücünü gösteren bir uzak görüşlülüktür.[36]

Türk İstiklâl Savaşı'nın Başkomutanı ve Türkiye Devletinin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'nın, "uygun zaman" ve en iyi pozisyonla Anadolu'da bir göreve tayin edilmesi ve vakit geçirmeksizin, ulusuna "sonsuz bir güven" duyarak "ihtilâl" hazırlığına başlaması ve nihayet zaferden sonra sürdürdüğü "kararlılık" ögesi asıl belirleyici yanını oluşturmuştur. Onun liderlik tarzında en önemli vasfı olarak temayüz eden "kararlılık" ögesi, ölümünden sonra ve bugün de bir "yeryüzü efsanesi" olarak düşüncelerinin ve yapıtlarının yaşatılmasına katkıda bulunmaktadır.[37]

Tarihte toplumdaki bireylere kimi zaman olağan ve olağanüstü olayların arkasında, bunları yöneten birtakım güç, ilke ve erkleri arama eğilimi görülür ki, bu eğilim onları, her zaman koşullarına uyup izledikleri "üstün" bir ortamın içine itmektir. Genellikle özen ve saygı kendisini, doğa ya da toplum düzeni ile bireysel eyleme biçim verici kural kalıplarında belli eden bu "üstün" güçlere gösterilir. Kurumların, orunların, kişilerin, kural ve simgelerin (sembollerin) söz konusu "üstün" güçlere bağlanarak anlaşıldığı ya da inanç beslendiği durumlar, "karizmatik" özellikler taşıyan bir olguyu betimlemektedir.[38]

Prof. Dankwart Rustow'a göre, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş sürecinde Mustafa Kemal'in oynadığı rol, Max Weber'in terimi ile karizmatik niteliktedir. Max Weber, karizmatik liderin taraftarlarının gözünde ortalama insanların üstünde yer alan, onların yararına mucizeler yaratmaya muktedir kişi olduğunu söylemiştir. Karizma, geniş bir duygululuk, aktif bir enerji ve herkese karşı mesafeli davranış gibi kişisel niteliklerin meydana getirdiği senteze kısmen dayanmaktadır. Karizma her şeyden önce önderle taraftarlarını birbirine yaklaştıran bir ilişki, bir bekleyişler bağlantısıdır. Nasıl ki güzellik, onu görenin gözlerinde saklı ise onun gibi karizma, bu sihrin etkisi altında kalanların algılanmasında yatmaktadır. Dolayısıyla karizmanın politik tahlili liderin kişiliği ile değil, fakat onun doldurduğu boşlukla başlamalıdır. Nasıl ki fizikte bir boşluk onu kapsayacak bir kap gerektiriyorsa, siyasal bir boşluk sadece liderlik, kurum ya da meşru otoritenin yokluğu değil, aksine bu unsurlara en fazla ihtiyaç duyulan bir devirde bunların kusurlu işleyişi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla tipik karizmatik durumlar, kurulu bir otoritenin aniden çöküşü ya da bir insan grubunun refahına karşı yöneltilen derin, fakat muğlak bir tehdidinden gelmektedir. Karizmatik liderlik bir çeşit kriz önderliğidir.[39]

Falih Rıfki Atay, Çankaya'da şunları yazmaktadır:

"Atatürk'ün askerlikte ve inkılâpçılıkta başarı sırlarından birincisi tam zamanını beklemek, ikincisi fırsatı kaçırmamaktır[r]. İlk defa Erzurum'a gittiği vakit halka mukaddes saltanat ve hilafet makamlarını yabancıların baskısı altından kurtarmayı başlıca hedefleri arasında göstermişti[r]. inkılâpçılık davalarından hiçbirini zafere kadar kimseye sezdirmemiştir."

"Fakat Vahdettin bir düşman zırhlısı ile İstanbul'dan kaçınca padişahlığı kaldırmak için eline geçen bu fırsatı bir gün bile kaçırma[mıştır]."[40]

"Zaman gelmiş midir, gelmemiş midir, bu hiçbir teşhis hatasına gelmez. Başarmış devrimcilerin deha sırrı bu teşhisi iyi koymaktır. Sonra da hemen yapmak yolu dönülmez kılmaktır."[41]

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Bir diğer önemli tanık Mazhar Müfit Kansu'nun Atatürk'ten aktardığına göre; "Bir işi zamansız yapmak, o işi başarısızlığa uğratmak olur."[42]

"Herhangi bir zorluk önünde kaldığım zaman benim yaptığım iş şudur: Vaziyeti iyice belirlemek, sonra bu vaziyet karşısında alınacak tedbirin ne olduğuna karar vermek. Bu kararı bir kere verdikten sonra artık acaba yapayım mı, yapmayayım mı diye tereddüt etmemek, tereddütsüz kararı uygulamak! Ve başaracağıma inanarak uygulamak!"[43]

Atatürk'ün son Başbakanı ve Türkiye'nin 3. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın anlatımına göre;

"Atatürk metodolojisinde 'duygu'ya yer yoktur. Laboratuvara girmiş bir ilim adamı, tüpteki oksijenle, hidrojen arasında nasıl bir ayırım yapmaz, birinden birini kendisine daha yakın görmezse, sosyal bilimin laboratuvarına giren bir devlet adamı da doğru bir sonuca varabilmek için, tüm duygularından sıyrılmak zorundadır. Atatürk, işte bunu başarabiliyordu. (...)"[44]

Atatürk, gerçek bir liderdir:

"[Gerçek lider] herkesin hareketsizlik içinde ne yapacağını bilmediği anda, en uygun zamanda, en akılcı ve gerçekçi çareyi bularak, süratle hareket edebilen insandır."[45]

Askerlik mesleği açısından çok ilginç bulduğum bir saptamayı da sizlerle paylaşmak isterim:

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk'ün "derin bir muhakeme", "isabetli bir görüş" ve "cüretli bir karar verme kabiliyeti" diye ifade ettiği vasıflarını "yüzde 80 askerlik mesleğine borçlu olduğunu" yazmıştır.[46]

Atatürk, doğuştan gelen nitelik ve yeteneklerini yaşamı boyunca sürekli geliştirmiştir:

"Atatürk'ün doğuştan getirdiği erişilmez nitelik ve yeteneklerini kendi amacı yönünde, devamlı ve sistemli olarak besleyip geliştirdiği de bir gerçektir. Bu sayede de, bir insanın sahip olabileceği en üstün ve en seçkin yeteneklere sahip olmuştur. Bu da Onun liderliğini abideleştiren büyük bir faktördür."[47]

13 Eylül 1974 günü TRT Televizyonu'nda "Her Hafta Bir Konuk" adlı programın ilk konuğu Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk ile en yakın silâh ve dava arkadaşı İsmet Paşa arasındaki farkı anlatmıştır:

"(...) İsmet Paşa muntazam çalışırdı. Kimse Onun kadar hizmet edemezdi. İsmet Paşa'nın bence kusuru çok tereddütlü oluşu idi. (...) Atatürk karar verir icra ettirirdi. İsmet Paşa'nın karar vermesi için, uzun bir müddet geçmesi lâzımdı. İnönü daima büyük bir kumandanın yanında çalışmaya alışmış adamdı. İnönü, Atatürk'ün erkânı harbiyesi idi yani, emir adamı değildi. Emir adamı olmak için, ne bileyim, tereddütsüz adam olmak lâzımdır. İnönü tereddüt içinde bir adamdı."[48]

Sayın Komutanım, Seçkin Konuklar, Değerli Arkadaşlarım,

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Biraz önce tecelli zemini diye kavramlaştırmadan söz etmiştim.

Lider, büyük bir alt-üst oluş ve acımasız bir kriz koşullarında ortaya çıkmıştır.

Yani esas itibariyle bir kriz yöneticisi olarak tarih sahnesindedir.

İşte bu noktada beşinci ve çok önemli bir özellik karşımıza çıkmaktadır:

SAVAŞI VE BARIŞI PLANLAMAK, YÖNETMEK (=KRİZ YÖNETİMİ)

Eski Yunan filozofu Aristoteles, "Bir harbi kazanmaktan çok ve daha güç şey barışı teşkilatlandırmaktır. Eğer barış iyi teşkilatlandırılmazsa, harpte kazanılan zaferin meyveleri kaybolacaktır," diye yazmıştır.[49]

Atatürk, hiçbir konuyu rastlantılara bırakmamış, savaşta ve barışta her şeyi planlamak ve yönetmek çabasında olmuştur.

Onun Nutuk'ta anlattığı 8/9 Temmuz 1919 gecesi[50] ve ordudan istifa etmek zorunda kalışı; ardından yaşananlar bu şekilde değerlendirilebilir.[51]

Atatürk'ün liderlik özelliklerinden biri, adam seçmeyi iyi bilmesidir.

Önemli tanıklardan Orgeneral Kâzım Özalp'in anlatımına göre; Atatürk, önemli bir göreve getirilmesi düşünülen kimseyi, önceden değişik görevlerde görmemiş ve onun hakkında önceden bir fikir edinmemiş ise, mutlaka birkaç kere görüşerek, bilgisini, zekâsını ve tutumunu incelemektedir. İlk görüşmelerden sonra, imkân olursa yaptığı gezilere de götürmekte ve kişi hakkında kesin bir kanaate varmaktadır.[52]

Lider olarak iyi bilmektedir ki; millî güç için yapılması gereken hazırlıkların tamamlanması, sürekliliği ve millî güç unsurlarının stratejik yönetimi, ancak kriz yönetimi teknikleri ile mümkündür.[53]

Ekip çalışması ise kriz yönetiminin anahtarıdır.

Atatürk, Medenî Bilgiler kitabında ekip çalışmasını şöyle açıklamıştır:

"Yolunda yalnız olmayacaksın. Orada aynı hedefi takip eden başkaları ile beraber yürüyeceksin. Bu hayat yarışında, diğerleri kabiliyetleri itibariyle seni geçebilirler. Bir başarı elinizden kaçabilir. Bundan dolayı onlara kızmayınız ve elinizden geleni yapmışsanız, kendi kendinize de kızmayınız. Asıl mühim olan başarı değil, gayrettir. İnsanın elinde olan ve onu memnun eden ancak gayrettir."[54]

Atatürk, Nutuk'ta, "Felaket başa gelmeden evvel, onu önleyecek ve ona karşı savunulacak gerekleri düşünmek lazımdır. Geldikten sonra dövünmenin faydası yoktur," demektedir.[55]

Atatürk, 30 Ağustos 1922'de askerî zaferin kazanılmasıyla birlikte, ulusun çağdaşlaşması için

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

öngördüğü stratejik devrimleri gerçekleştirirken genç liderler yetiştirmeye büyük özen göstermiştir.

Lider, adam seçmesini bilendir.

Etkin liderler, ittifaklar oluşturur ve ekip kurar. Liderliği örgüt çapında dağıtarak, duvarları, tabanları ve tavanları yok eder. Ekip oluşturmak, insanları öyle bir sorumluluk duygusuyla donatır ki, gelişim ve dönüşüm ivmesi yalnızca tepeden değil, bütün örgütten kaynaklanır, etkin liderlik, yukarıdan kontrol değil, insan gücünü ortaya çıkarmaktır.[56]

Andrew Mango'nun değerlendirmesine göre; "Mustafa Kemal'in yurttaşları arasında az bulunur bir niteliği vardı. Öncelikleri açık seçik kavrama yeteneğine sahip, olağanüstü bir örgütçüydü. 1920 Mart ve Nisan'ında Ankara'ya akın eden milliyetçiler, itilaf güçlerinin işgali ve müdahalesinin yarattığı kaosun ortasında gideceği yolu bilen bir lider buldular.(...)"[57]

Atatürk kendisinin liderlik sırlarından, önceden planlamak ve yönetmekle ilgili bir örneği Nutuk'ta şöyle anlatmıştır:

"Burada zihinlerde var olma ihtimali bulunan bazı tereddüt düğümlerinin çözülmesini kolaylaştırmak için bir gerçeği hep birlikte gözden geçirmeliyiz. Yaklaşan millî mücadelenin tek amacı yurdu dış saldırıdan kurtarmak olduğu halde, bu mücadele başarıya ulaştıkça, millî iradeye dayanan yönetimin bütün ilkelerini ve şekillerini evre evre bugünkü döneme kadar gerçekleştirmesi olağan ve kaçınılmaz bir tarih akışı idi. Bu kaçınılmaz tarih akışını gelenekten gelen alışkanlığı ile hemen sezinleyen hükümdarlık ailesi, ilk andan başlayarak Millî Mücadele'nin amansız bir düşmanı oldu. Bu kaçınılmaz tarih akışını ilk anda ben de sezinledim ve gördüm. Ama baştan sona bütün evreleri kapsayan sezgilerimizi ilk anda bütününüle açığa vurmamak ve söylememek. Gelecekte olabilecek üzerine çok konuşmak, giriştiğimiz gerçek ve maddî mücadeleye boş kuruntular niteliği verebilirdi; dış tehlikenin yakın etkileri karşısında üzüntü duyanlar ise, geleneklerine, düşünme yeteneklerine, ruhsal durumlarına uymayan olası değişikliklerden ürkeceklerin ilk anda direnmelerine yol açabilirdi. Başarı için pratik ve güvenilir yol, her evreyi zamanı geldikçe uygulamaktı. Millet gelişmesi ve yükselmesi için selamet yolu bu idi. Ben de öyle yaptım. (...)"

"Diyebilirim ki ben, milletin vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme yeteneğini bir millî sır gibi vicdanımda taşıyarak yavaş yavaş bütün toplumumuza uygulatmak zorundaydım."[58]

Atatürk'ün Kazım Karabekir Paşa'ya bir mektubundaki yaklaşımı, çalışmalarını olayların akışına bırakmayan bir lider olarak önceden sezme ve planlama yapma kabiliyetini göstermektedir:

"(...) Ben yalnız bir noktaya işaret etmekle yetineceğim. O nokta, zuhurata tâbi olmak tevekkülüdür [olayların akışına bağlı kalma gibi bir yazgıya boyun eğiştir]. Biz elbette kendimizi böyle bir boyun eğişe bırakamazdık. Tersine olayların nasıl gelişebileceğini, önceden gerçeğe yakın olarak kestirip karşı önlemlerini düşünmek ve zamanında duraksamadan uygulamak istiyorduk."[59]

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Lider, 22 Temmuz 1919 günü Erzurum Kongresi'nin açılışında şunları söylemektedir:

"Efendiler; bilinen gerçeklerdendir ki, tarih bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman inkâr edemez. Dolayısıyla böyle bir yalan yüz örtüsünün arkasından yurdumuz ve milletimiz aleyhine verilen hükümler, kanaatler kesinlikle iflasa mahkûmdur. Ve işte bütün bu iğrenç zulümlerden ve bu mutsuz beceriksizliklerden etkilenen milli vicdan sonunda uyanış çığlığını yükseltmiş ve milli hakların korunmasını ve yurt savunması gibi çeşitli adlarla ve ancak aynı kutsal kavramların korunmasını sağlamak için beliren milli akım bütün yurdumuzda artık bir elektrik ağı haline girmiş bulunuyor."

"İşte bu kesin kararlı ağın oluşturduğu yiğitlik ruhudur ki, kutsal yurt ve milletin ve yüce hilafet makamının mukaddesatını kurtarma ve korumaya dayalı son sözü söyleyecek ve hükmünü uygulattıracaktır."[60]

Gerçek, ayrıntılarda gizlidir.

Onun liderlik performansında Başkomutanlığı ve Tekâlif-i Milliye Emirleri'nin uygulanması önemli bir ayrıntıdır ve mutlaka titiz bir şekilde incelenmek durumundadır.[61]

6 Mayıs 1922 günlü Büyük Millet Meclisi'nde yapılan gizli oturumda Başkumandanlık konusu tartışılmaktadır. Atatürk, gizli oturumdan önce, meclis tutanaklarını getirmiş ve Başkumandanlığa karşı söylenmiş sözleri tek tek incelemiştir ve onlara yanıt vermektedir. Nutuk'ta, bu gizli oturumda Tekâlif-i Milliye emirleriyle ilgili olarak söylediklerini şöyle aktarmıştır:

"Birtakım efendiler de; 'Başkumandan, millete angarya yaptırıyor, oysa kanunlar ülkede parasız zorla iş yaptırmayı yasaklamışlardır,' demişlerdir. Bu doğrudur efendiler; ama ihtiyaç, tehlike bize her şeyi göstermektedir. Ordunun ihtiyaçları millete parasız zorla iş yaptırmayı gerektiriyorsa, bunu yapıyoruz ve en doğru kanun, budur. Milletin ve ordunun yenilmemesi için, kanun buna manidir diye lüzumlu gördüğüm tedbiri almakta tereddüt etmeyeceğim."[62]

Değerli Arkadaşlarım,

Atatürk'ün liderlik özelliklerinden bir tanesi vardır ki; bugün ölümünden 70 yıl sonra Onu çekiciliğinden bir şey kaybetmeden aramızda yaşayan biri olarak görmemizin tek nedenidir:

DÜŞÜNCELERİNİ ULUSLA PAYLAŞMAK, ULUSU DİNLEMEK VE POPÜLİZMDEN UZAK DURMAK

ABD'li yorumcu Prof. Dankwart Rustow'un aktardığına göre; "mercii muhaberat" en uygun terim Onun bu özelliğini tanımlayan terimdir. Sivas Kongresi'ni ziyaret eden bir Amerikalı gazeteci şöyle haykırmıştır: Ömrümde daha etkili bir haberleşme şebekesi görmedim... Yarım saat zarfında Erzurum, Erzincan, Musul, Diyarbakır, Trabzon, Ankara, Malatya, Harput, Konya, Bursa haberleşme hâlinde idi." Önemli olaylar sırasında Mustafa Kemal bizzat telgrafı işleten operatörle birlikte birkaç saat boyunca karşısındaki ile telgraf yoluyla diyaloga girişmektedir. 1922 yılında bir gazeteci ona sormuştur: "Bu savaşı nasıl kazandınız?" Mustafa Kemal gülümseyerek yanıt vermiştir: "Telgraf telleri ile..."[63]

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Lider, 27 Aralık 1919 tarihinde, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi ile birlikte Ankara'ya geldikten sonra hareketin organı olarak 10 Ocak 1920 tarihinden itibaren yayın yaşamına atılan gazetenin adı, ırade-i Milliye'dir.[64]

Atatürk, bir lider ve yöneticide bulunması gereken temel özellik olan üst düzey bir iletişim yeteneğine sahiptir. Devrimlerin acil olduğunu açıklamak için bütün ülkeyi dolaşmıştır. Kendini son derece düzgün, dikkatli ve ikna edici bir şekilde anlatmıştır. "Türk Gençliğine Hitabesi" ve "Cumhuriyet'in ilanının Onuncu Yılı Konuşması" etkili söylevlerinin klasikleşmiş örnekleridir. Liderlik için açık bir amaç yeterli değildir. Lider, bu hedefini kendisini takip edenlere de iletebilmelidir. Atatürk bunu kalıcı bir başarıyla gerçekleştirmiştir.[65]

Genelkurmay Başkanımız Sayın Orgeneral İlker Başbuğ tarafından bundan üç yıl önce, 2005'te yine Harp Akademilerinde düzenlenen bir uluslararası sempozyum açış konuşmasında verilen istatistiklere göre;

Atatürk, 1923–1938 yıllarında, yani 15 yılda, o günkü ulaşım koşullarında 448 seyahat (yılda ortalama 30 yurt içi gezi) yapmıştır.[66]

1923 yılında;

"Milleti aldatmayacağız! Millete, daima ve daima gerçeği söyleyeceğiz. Belki hata ederiz, yanlış şeyleri gerçek zannederiz. Fakat millet onu düzeltsin."[67]

1925 yılında;

"Birbirimize daima gerçeği söyleyeceğiz. Felâket ve saadet getirsin, iyi ve fena olsun, daima gerçekten ayrılmayacağız."[68]

Bir diğer önemli tanık Falih Rıfkı Atay'ın aktardığı bilgi şöyledir:

"Cumhuriyet'in ilânının on ikinci yıldönümü için büyük dövizler hazırlanmıştı: 'Atatürk bizim en büyüğümüzdür', 'Atatürk bu milletin en yüksekidir', 'Türk Milleti asırlardan beri bağrından bir Mustafa Kemal çıkardı' gibi..."

"Dövizler listesini gözden geçiren Atatürk, hepsini çizdi, şunu yazdı: 'Atatürk, bizden biridir.' "[69]

Bir dönem Cumhurbaşkanı Atatürk'ün Genel Sekreteri, Prof. Hikmet Bayur'un aktardığı bir gerçek ise Onun yaşamının berraklığı ile ilgilidir:

"Atatürk'ün önemli bir özelliği de yaşayışının hiçbir kısmının gizli kalmasını istememesidir. Açıkça içer ve açıkça her türlü eğlencelere daldı. Doğuştan açıklığı sevmekte olmasından başka bu yolu tutmasının iki etkeni vardı: (1) Gizlilik Onun eğlencelerine katılanlardan veya onları bilenlerden bu konular üzerinde kimseye bir şey söylememelerini istemeye varırdı ki, bu Atatürk'ün bir nevi minnet altına girmesi demektir. O ise hiçbir minneti kabul edecek huyda değildi. (2) O, şu inançta idi ki, açıklık aleyhteki propagandaları etkisiz bırakmak için en iyi

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

çaredir. Eğer halk kendisini içerken görürse ondan sonra düşman propagandacılar ona ayyaş deseler halk 'onu biliyoruz gördük, başka yeni bir şey söyle' karşılığında bulunur ve propaganda suya düşer."[70]

Düşüncelerini ulusla paylaşmak ve ulusu dinlemek; Onun liderlik sırlarının vazgeçilemez özelliklerindedir, şeklindeki değerlendirmeme inanıyorum ki sizler de katılıyorsunuz.

Atatürk, 17 Mart 1937 günü Romanya Dışişleri Bakanı Antonescu ile görüşmesinde de bu konuya değinmiştir:

"(...) Ben düşündüklerimi sevdiğime olduğu gibi söylerim. Aynı zamanda lüzumlu olmayan bir sırrı kalbimde taşımak iktidarında olmayan bir adamım. Çünkü ben bir halk adamıyım. Ben düşündüklerimi daima halkın önünde söylemeliyim. Yanlışım varsa halk beni tekzip eder. Fakat şimdiye kadar bu açık konuşmada halkın beni tekzip ettiğini görmedim."[71]

Atatürk'teki bu iletişim yeteneği devrimlerin yaygınlaşmasında harç işlevi görmüştür.[72]

1939 yılında İsmet İnönü, Atatürk'ün bu özelliğini Financial Times gazetesinde şöyle anlatmıştır:

"Atatürk'ün cemiyet ile söyleşmek ve onunla iş görmek hevesi memlekette pahası ölçülmez iyilikler yapmıştır. 1919 ihtilali'ne girdiğinden itibaren, fikirlerini kongrelere, heyetlere ve fertlere anlatmaya çalışıyor. Nihayet, çetin silah hareketleri ile hallolunacak muğlâk davalar için, her şeyden evvel cemiyeti ikna etmeye, yani kamuoyu oluşturmaya teşebbüs ediyor. Bu zihniyetin en büyük eseri, 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin meydana gelmesi olmuştur."

"Harp ve ihtilâl içinde bulunan bir milletin meselelerini Meclis ile idare etmek kolay bir iş değildi. Atatürk'ün cemiyet içinde yer tutmak ve çalışmak hassasıdır ki, bu temiz ve çetin idareyi bize temin etmiştir."[73]

Atatürk, kamuoyu oluşturur ve buna önem verir, halka inanır.

Atatürk, Padişahlığın kaldırılışı ve Hilafet makamının yetkisiz bırakılışı üzerine; "Halk ile yakından görüşmek, ruh durumunu ve düşünce eğilimini bir daha incelemek önemliydi."

"Bundan başka, Meclis, son yılına girmiş bulunuyordu. Yeni seçim dolayısıyla Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini bir siyasal parti durumuna getirmeye karar vermiştim. Barış sağlanacak olursa, cemiyetimiz teşkilatlarının siyasal partiye çevrilmesini gerekli görüyordum. Bu konuda da halkla karşı karşıya gelip görüşmeyi uygun ve yararlı buluyordum. Zaferden sonra, eğitimle uğraşmaya başlamış olan ordumuzu da yakından görmek istiyordum. İşte bu amaçlarla Batı Anadolu'da bir gezi yapmak üzere 14 Ocak 1923 günü Ankara'dan ayrıldım. Eskişehir'den başlayarak İzmit, Bursa, İzmir, Balıkesir'de halkı uygun yerlerde toplayarak uzun söyleşiler yaptım. Bana diledikleri gibi serbest sorular sormalarını halktan istedim. Sorulan sorulara yanıt olmak üzere, altı saat, yedi saat süren uzun konuşmalar yaptım."[74]

1 Kasım 1922 günü, Büyük Millet Meclisinde Padişahlık konusu tartışılmaktadır. Önergeler üç komisyonun ortak toplandığı bir karma komisyonda incelenmektedir. Atatürk, Hoca Müfit

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Efendi'nin başkanlığında toplanan karma komisyonu bizzat izlemektedir. Komisyonunda üyeler, padişahlık ile halifelikğin birbirinden ayrılamayacağını öne sürmektedirler.

Atatürk anlatıyor:

"(...) Biz çok kalabalık olan bu odanın bir köşesinde tartışmaları dinliyorduk. Bu tarz görüşmelerin, istenilen sonuca varmasını beklemek boşunaydı. Bunu anladık. Nihayet, Karma Komisyon Başkanı'ndan söz istedim. Önümdeki sıranın üstüne çıktım. Yüksek sesle şunları söyledim: 'Efendim, dedim, egemenliği hiç kimse, hiç kimseye, bilim gereğidir diye, görüşmeyle tartışmayla veremez. Egemenlik, güçle, iktidarla, zorla alınır. Osmanoğulları, zorla Türk Ulusunun egemenliğine ve saltanatına el koymuşlardı. Bu tutumlarını altı yüz yıldan beri sürdürmüşlerdi. şimdi de Türk Ulusu bu saldırganlara, artık yeter diyerek ve bunlara karşı ayaklanarak egemenliğini ve saltanatını, kendi eline fiilî olarak almış bulunuyor. Bu bir olup-bittidir. Söz konusu olan, ulusa saltanatını, egemenliğini bırakacak mıyız bırakmayacak mıyız sorunu değildir. Sorun zaten gerçekleşmiş olan bir olayı kanunla saptamaktır. Bu, ne olursa olsun yapılacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes meseleyi doğal karşılırsa, benim fikrime göre uygun olacaktır. Aksi takdirde, bu gerçek, usulüne göre kabul edilecektir. Ama belki birtakım kafalar kesilecektir."

"İşin ilmî yönüne gelince, hoca efendilerin hiç merak ve endişelenmelerine gerek yoktur; bu hususta ilmî izahat vereyim, dedim ve uzun uzadıya birtakım açıklamalarda bulundum. (...) Mesele Karma Komisyon'da çözümlenmişti."[75]

Değerli Arkadaşlarım;

Lider, tarihî koşulların ürünüdür.

Ancak lider, başarılı olmak için zamanın önünde koşmalıdır.

Lütfen en başta söylediğim Türk Sözü'nü bir kez daha anımsayınız:

"Göz odur ki, dağın arkasını göre, akıl odur ki, başa geleceği bile."

Lider, zengin ve pek görkemli bir tarih bilgisine sahiptir.

Atatürk'ün üstün tarih bilgisi karşısında hayranlık duymayacak bir tek kişi bulabiliri misiniz?

Onun liderlik deneyiminde yedinci özellik hiç tartışmasız şöyledir:

SAĞLAM BİR TARİH BİLGİSİYLE ZAMANIN ÖNÜNDE KOŞMAK

Atatürk, Leon Caetani'nin dokuz ciltlik İslâm Tarihi (İstanbul, 1924) adlı eserini okurken (Cilt 5, s. 68)'deki "Tarih, ilerisini göremeyenler için acımasızdır," sözünün altını mavi kalemle çizmiş ve yanına çok mühim olduğunu belirtmek için iki defa çarpı işareti koymuştur.[76]

Dünya Savaşı sürerken İngiltere Başbakanı Lloyd George, tarihin kendisine acımasız

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

---

davranışını hak etmek istercesine şöyle konuşmaktadır:

"(...) Sulh şeraiti ilan edilince zaten Türklerin deliliklerinden, körlüklerinden, cinayetlerinden dolayı ne kadar ağır cezalara duçar oldukları görülecektir. İmparatorluğun yarı mülkünden fazlasının ellerinden alınması, memleketlerinin müttefik topları altında bulundurulması, ordusundan, bahriyesinden, nüfusundan mahrum bırakılması, cezalar, onların en büyük düşmanlarını bile tatmin edecek kadar müthiştir.(...)"[77]

Bir başka lider Fransa lideri Clemenceau da Paris'te, büyük devletler adına şu değerlendirmeyi yaparken tarihin acımasızlığını hak eden liderler listesinde yer alacağına farkında değildir:

"(...) Kurul, Türklerin yüksek erdemleri arasında yabancı milletleri yönetme yeteneğinin bulunduğu kanısında değildir. (...) Tarih bize Türklerin birçok başarıları yanında, birçok kusurlarını da göstermektedir: İstilâya uğramış milletler ve kurtulmuş milletler. Bütün bu değişimler içinde bir tek örnek yoktur ki, Avrupa'da, Asya'da, Afrika'da Türklerin tahakkümü (sert baskısı) altına geçmiş bir memleketin maddî bayındırlığı ve kültür düzeyi düşmüş olmasın. Ve hiçbir örnek gösterilemez ki, Türk egemenliğinin kalkması ile maddî bayındırlık artmamış, kültür düzeyi de yükselmemiş olsun. İster Avrupa Hıristiyanları, ister Suriye, Arabistan ve Afrika Müslümanları arasında olsun, Türk fethettiği her yere yıkım getirmiş, savaşta kazandığını barış dönemlerinde geliştirme yeteneğini gösterememiştir."[78]

Atatürk, Clemenceau'nun bu talihsiz ve insafsız yaklaşımını şöyle yanıtlamıştır:

"(...) Yabancılar kendi ekonomik ve siyasal çıkarlarını tatmin etmek için, aleyhimize icat ettikleri iki görüşü yürütmeye başladılar. (...) Sanki milletimizin bütünüyle yetenekten yoksun bulunduğundan bahçe halinde bulunan yerlere girmiş ve oraları viraneliğe çevirmiş. Birincisi ile millete zalimlik atıf ve isnat ediyorlar. İkincisi ile yeteneksizlik. Eğer bu iki görüş cidden doğru olsaydı, milletimizin yaşamaya hakkı iddia olunamazdı."[79]

Tarih kültürü, Atatürk'ün toplumsal olayları değerlendirmesinde ve dünya görüşünde önemli bir yer tutmuştur. Onun tarih bilgisi, olayları tarihsel gelişimi içerisinde görece ve değerlendirebilecek bir tarih kültürüne dönüştüğü gibi, Türk tarihini gerçek boyutları ve içeriği ilke ortaya çıkarmayı amaç edinen tarih çalışmalarına yol açmıştır.[80]

Prof. Sadi İrmak, Atatürk'ün geçmişi (tarihi) iyi bildiği için, "bir kehanete lüzum kalmaksızın" geleceğin gelişmelerini kestirebildiğini söylemiş ve Onun bu yeteneğini "tarihin sesini almak" diye tanımlamıştır. [81]

Atatürk, 1930 yılı Ocak ayında bir gün Prof. Afet İnan'a şunları yazdırtmıştır:

"Tabiatla, bilirsiniz ki hiçbir şey yok olmaz. Ne bir ses, ne bir söz, ne bir hareket... Olduğu çağ ne kadar eski veya yeni olursa olsun, bütün bu oluşlar oldukları anda gibi tabiat içindedir. Bu dalgalanmada, zaman ve mesafe mefhumu yoktur. Bugün dünyanın dört bir köşesinde söylenen sözü veya akis yapan hareketleri, yine dünyanın herhangi bir köşesinde aynı anda işitmek, dinlemek, zapt etmek mümkün olduğunu görüyoruz."

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

"Yarın bizi saran tabiat unsurları içinde, binlerce ve binlerce sene evvel söylenmiş sözleri, olduğu gibi toplayıp tespit etmek imkânına elbette varılacaktır. Tabiatın bugün için esrar dolu sinesine gireceği muhakkak görülen insan zekâsı, beklenen hakikatleri ortaya koyacaktır." [82]

Atatürk'ün devletin iç örgütünü, uluslararası ilişkilerde güç siyasetinin dayanağı olarak kabul etmesi son derece anlamlıdır:

"Efendiler, dış siyasetin en çok ilgili bulunduğu ve dayandığı temel, devletin iç örgütüdür. Dış siyaset, iç örgütle uyumlu olmak zorundadır. Batıda ve Doğuda, yaratılışı, kültürü ve ülküsü başka başka olan ve birbirleriyle bağdaşamayan toplulukları tek sınır içine almış bir devletin iç örgütü, elbette temelsiz ve çürük olur. Bu durumda dış siyaseti de köklü ve sağlam olamaz. Böyle bir devletin, iç örgütü özellikle millî olmaktan uzak olduğu gibi, siyasî yöntemi de millî olamaz. Buna göre Osmanlı Devleti'nin siyaseti millî değil; ancak, kişisel, bulanık ve kararsız idi." [83]

Prof. Ali Canip Yöntem, Liderin yaklaşan savaş tehlikesi ile ilgili öngörüsünün tanıklarındandır. Atatürk, Hitler tarafından kendisine yollanan bir filmi yanındakilerle birlikte sofraya oturmadan önce izlemiştir. Bu, Hitler ve Partisinin bir propaganda filmidir. Salon aydınlanınca Atatürk ve arkadaşları sofraya geçmişlerdir ve âdet olduğu üzere, "Nasıl buldunuz?" diye sormuştur. Etrafındakilerin yanıtlarını dinledikten sonra şunları söylemiştir:

"Efendim, bu adam, filmde gördüğünüz gibi rol icabı bir hamle ile işe başladı. (...) Bugün Almanya'nın bütün askerî gücü onun elinde. Yarın harbe girecektir. O ve onun mukallidi Mussolini harbe hazırlıkla meşguller. Evet, yakın bir gelecekte harbe dalacaklardır."

"Dalacaklardır, çünkü asker değillerdir, harp ne demek bilmezler... Harp bir felakettir ve hele bu iki müttefik için mutlaka ölümdür. Talih Almanya'ya öyle bir toprak vermiştir ki, o, daima iki ateş arasında kalmaya mahkûmdur."

"Körü körüne hesapsız, kitapsız bir nefis itimadı, tamamen otomatik bir ordu sistemi, ilk hamlede korkunç bir kuvvet tesiri yapacak, fakat bir kere bir tarafı sakatlandı mı, tarumar olacak, o çalışkan millet yere serilecektir. Ortada ne Hitler, ne teşkilatı kalacaktır. Mussolini'den hiç bahse hacet yoktur, o, efendisinin ortadan kalktığı gün yok olacaktır..." [84]

Atatürk Türkiye'si tanıklarından Avusturya'nın Ankara Elçiliği Müsteşarı Norbert von Bischoff şunları yazmıştır:

"Sevk ve idarenin tamamen hayata göre yapılması, inkılâbı ve devlet ve cemiyetin inşası işini önceden kabul edilmiş bir idealle karşılaştırmak külfetinden kurtarmıştır. Çünkü böyle bir karşılaştırma nasıl olsa acı neticeler ve hayal kırıklıkları doğuracaktı. Zira hakikatler dünyasının idealler dünyasına tamamen uyması imkânsızdır. Türk inkılâbında ise ideal, yeni devlet yaratılır yaratılmaz ortaya çıkmıştır ve bu, yeni Türk dünyasının inşasıdır. Bu suretle hakikatle ideal birbirini bulmuştur. Böyle olmakla beraber üstünlük hakikatidir. Ve ideale bir yer verilmesi hakikate yer verilmekte olmasından dolayıdır. İdeal, tek başına bir hayata malik olamaz ki, eskiyi devirip gelen yeni, hakikatin önüne bir mani gibi dikilsin.."

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

"Burada eski İslâm sinfonyasının ilk zamanlarında kulağa çarpan fakat sonraları unutulmuş bir motifi ile yeniden karşılaşmış oluyoruz. Hayat, doktrinden üstündür. Kanunları koyan da, değiştiren de cemiyettir. İşte bu motif, pragmatik Türk demokrasisinin esas prensibi olmuştur."[85]

Değerli Arkadaşlarım,

Başka pek çok lider için zorunlu olmayabilir; fakat devlet kuran, ulus inşa eden bir lider olarak Atatürk'ün vazgeçilemez bir özelliği vardır:

EKONOMİDE ÖNCÜLÜK

Lider, 1923 yılında İzmir İktisat Kongresi'nin açılışında ekonomi alanında seferberlik ilan etmiştir:

"Fatihler Türk Ulusunu peşlerine takarak kılıçla ülkeler alırken, kılıç sallayıp dururken ele geçen ülkelerin halkı kazandıklarını bağışlar ve ayrıcalıklarla sapanla yapışır toprak üzerinde çalışıyorlardı. Kılıçla toprak alanlar sapanla toprak işleyenlere yenilmek ve sonunda yerlerini onlara bırakmak zorundadırlar. Osmanlıların başına gelen de budur işte! Bulgarlar, Sırlar, Macarlar, Romenler sapanlarına yapışmışlar, varlıklarını korumuşlar, güçlenmişler, bizim ulusumuz da böyle fetihlerin arkasında sergerdelik etmiş ve kendi yenik ve bitik düşmüştür. Bu bir gerçektir ki, tarihin her döneminde ve dünyanın her yerinde böyle olagelmiştir. Nitekim Fransızlar, Kanada'da kılıç sallarken oraya İngiliz çiftçisi yerleşivermiştir. Bu uygar sapanla dövüşçü kılıç savaşmasında en son kazanan sapan olmuştur. Sapan, Kanada'yı kılıcın elinden almıştır. Kılıç, kullanan kol yorulur, er geç kılıcı kınına koyar ve kılıç da kınında paslanır gider, ama sapan kullanan kol gün geçtikçe daha da güçlenir, güçlendikçe de daha çok toprağı alır ve işler."[86]

Atatürk, makroekonomik siyasette serbest piyasanın ve serbest ticaretin 1929 Krizi'nin etkisiyle yarışamayacağı anlaşıldığında, büyük çaplı bir devlet müdahalesine karar vermiştir. Fakat ömrünün son beş yılında koşullar rahatladığında serbest girişim için fırsatları genişletmiştir.[87]

1935 yılında İzmir Fuarı açılışına gönderdiği demeç tam olarak ne yaptığını ortaya koymaktadır:

"Türkiye'nin tatbik ettiği Devletçilik sistemi, 19. Asırdan beri Sosyalizm nazariyecilerinin ileri sürdükleri fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir. Bu, Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye'ye has bir sistemdir."

"Devletçiliğin bizce manâsı şudur:"

" 'Fertlerin hususî teşebbüslerini ve şahsî faaliyetlerini esas tutmak, fakat büyük bir milletin ve geniş bir memleketin bütün ihtiyaçlarını ve birçok işlerin yapılmadığını göz önünde bulundurarak memleket iktisadiyatını devletin eline almak. Türkiye Cumhuriyeti devleti, Türkiye vatanında asırlardan beri ferdî ve hususî teşebbüsle yapılmamış olan şeyleri bir an evvel yapmak istedi ve kısa bir zamanda yapmaya muvaffak oldu. Bizim takip ettiğimiz bu yol, görüldüğü gibi, liberalizmden de başka bir sistemdir.' "[88]

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

Falih Rıfki Atay da benzer görüştedir:

"Bizim devletçiliğimiz bir sol teoriden değil, Osmanlıca deyimini ile 'zaruret-i eşya'dan doğmuştur. Gerçi partide ve Atatürk'ün çevresinde liberal de, yarı sosyalist de, komünist de vardı. Her biri Atatürk'ü kendi eğilimi içine almak istemiştir. Ama hürriyetçi Atatürk devletçiliğin ister istemez yaratacağı Rus tipi bir diktatorya'yı asla aklına getirmemişti. O hiçbir zaman bir Nasır'a bir Bumedyen'e küçülecek karakterde değildi. O insan değercisi idi. Kamu yararcılığı ile özel sektör gelişmelerini uzlaştırıcı karma ekonomi Onun tuttuğu ekonomi sistemi olmuştur. Özel sektörü daima korumuştur." [89]

Devletçilik, modern sanayinin nasıl çalıştığını bilen teknik işgücünü yetiştirmiştir. [90]

Atatürk, 1937 yılında; "Millî ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki, ziraatta kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır," diye çalışma yapılacak temel alanı işaret etmiştir. [91]

Demiryolu seferberliği, yurdun demir ağlarla örüleceği şeklinde ifade edilen stratejik tercih, gerçekte Birinci Dünya Savaşı'ndaki hak edilmemiş sefalete, açlığa, ölüme duyulan tepkidir.

Sayın Komutanım, Seçkin Konuklar, Değerli Arkadaşlarım,

Atatürk'ün liderlik sırları arasında belki en ilginç, (Türkiye'de ordunun özel konumuna işaret etmesi bakımından da hiç kuşkusuz ayrıca önemlidir) ordunun toplum kalkınmasındaki özel rolüdür.

ORDUYU YURTTAŞLARIN EĞİTİMİ SÜRECİNE KATMAK

Türk Ordusu, 1914–1918 savaşında yenilmiş olmasına rağmen, dayanışma ve disiplini muhafaza etmiş, dolayısıyla sessizce padişahın işbirlikçi siyasetine karşı koymayı başarmıştır. [92]

3 Nisan 1922 günü, Konya Askerî Nalbant Okulu diploma töreninde yaptığı konuşmasında Mustafa Kemal, bunun sırrını şöyle açıklamıştır:

"Türk Milleti, asıl kökeninde ve ondan sonraki hareket ve faaliyetlerle dolu malî devreleri incelenirse görülür ki, milletimizin günlük ve toplumsal hayatıyla askerlik sanatı kaynaşmış bir halde bulunmuştur. Millet, bu sanatın bütün icaplarını, hayat ve emellerinin icapları olarak kabul ederek tabii bir surette icra ederdi. Denilebilir ki, milletin toplumsal heyeti, ordu heyeti hâlinde idi."

"şüphesiz ki, bu ordunun her türlü levazımatı, teçhizatı, nalı, mihni yine bu ordunun, bu heyetin efradı eliyle, efradı emeği ile yapılırdı. Elbette yabancı fabrikalarına, yabancı sanatkârlarına sipariş edilmezdi. Fakat Osmanlı Türkleri, İstanbul'u, Rumeli'yi fethettikten sonra hayatlarının toplumsal ihtiyaçlar levazımını bizzat temin ile meşgul olmanın kendileri için gereksiz olduğunu kabul ettiler. Bu hususu, içli dışlı temasa geldikleri yabancı unsurların

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

---

menfaati eline terk ettiler. (...)"

"İşte bu zihniyetin hâkimiyeti şahane ve yaygınlığıdır ki, neticede Osmanlı ordusunu ve milletini iğneden ipliğe kadar, naldan miha kadar her türlü ihtiyaçlarını teminden cahil ve aciz bıraktı. İhtiyaçlarının temini için milleti yabancılara haraç verici kıldı."

"Bu zihniyetle sanatın lüzumu, sanatkârlığın ehemmiyet ve şerefi elbette takdir olunamazdı."

"Efendiler! Bu zihniyetin ne kadar yanlış, yalnız yanlış değil, ne kadar tehlikeli olduğunu asırların verdiği tecrübe ile anlamamış, acısını hissetmemiş bir millet ferdi kalmamıştır."[93]

Atatürk, 30 Ağustos 1925 günü Kastamonu'da 131. Alayda şöyle konuşmuştur:

"Ordumuz, milletin ilerleme ve yükselme adımlarına öncü olmuştur. Milletimizin bütün inkılâplarında birinci adımı işgal etmiştir. Milleti sevk ve idare edenlerin en büyük dayanağı ordu olmuştur. Diğer milletlerde ordu ile millet daima yekdiğeriyle karşı karşıyadır. Hâlbuki bizde tamamıyla iş tersinedir. Meşrutiyet'i kahraman subaylarımız ilan ettirdiği gibi, bu inkılâbı da yine onların fedakârlığına borçluyuz. Bundan sonraki yükselme ve ilerleme de sizin şuurlu kuvvetinizle olacaktır."[94]

Atatürk, 22 şubat 1931 günü Konya'da ordunun ulus yaşamındaki yerini şöyle anlatmıştır:

"Bütün tarih bize gösteriyor ki, milletler yüksek hedeflere ulaşmak istediği zaman, bu galeyanları karşısında üniformalı çocuklarını bulmuşlardır. Tarihin bu umumiyeti içinde yüksek bir istisna bizim tarihimizde, Türk tarihinde görülür. Bilirsiniz ki, Türk Milleti, ne vakit yükselmek için adım atmak istemişse, bu adımların önünde daima rehber olarak, daima yüksek ideali gerçekleştiren hareketlerin öncüsü olarak kendi kahraman çocuklarından mürekkep ordusunu görmüştür."[95]

Prof. Afet İnan'ın Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları adlı eserindeki "Ordu Mekteptir" başlıklı kısım da aynı doğrultudadır:

"Ordu Mekteptir"

"Milleti okutmak ve terbiye etmek için Maarif Vekâletimiz uhdesine terettüp eden vazifeyi büyük gayret, dikkat ve çalışkanlıkla ifa etmektedir. Memleketin her tarafında nur ocakları, memleket evladının dimağlarını aydınlatmağa çalışmaktadır. Bütün bu ocakların yanında asker ocağı da aynı vazifeyi görmektedir. Asker ocağı, teşkilatıyla, millet ve hükümetin itimadını haiz, ilim ve ahlakça yüksek, fedakârlık fikirleri ve hassaları ile mümtaz, vazife aşkıyla bağlı zabıt heyetlerinden teşekkül eden talim heyetleriyle, milletin yetişmiş gençlerini yalnız askerlik noktai nazarından değil irfan noktai nazarından da tedris ve talim eden bir mektep, bir terbiye ocağıdır. Bu ocakta vatandaşlar müsavâtı öğrenirler; cesaret ve teşebbüs fikirlerini inkişaf ettirirler. Bu ocakta bütün vatandaşlar hep aynı toprağın evladı olduklarını en iyi duyarlar. Bütün vatandaşların millet ve memlekete nâfi ve hâdim olmak lüzumu orada daha iyi anlaşılır..."[96]

1928 Kasım ayında başlatılan alfabe değişikliğinin kendi başına pek çok güçlükleri beraberinde getirdiği bir gerçektir. Atatürk zorlukları göze almıştır. Bütün ülke baştanbaşa büyük bir

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

---

dershaneye dönüştürülmüştür. Lider, şehir şehir dolaşmaktadır, okullarda, kahvelerde, meydanlarda kara tahtanın başında yurttaşlara yeni alfabeyi öğretmektedir. Millet Mektepleri projesi başlatılmıştır. Askerî birlikler başta olmak üzere, bütün resmî kurumlarda, yetişkinler için yeni alfabeyi öğreten kurslar açılmıştır.[97]

Askerî birliklerdeki kurslarda ülkenin vatan hizmetine alınan genç erkek nüfusuna yeni alfabenin yanında yurttaşlık bilgisi eğitimi de verilmektedir. 1926–1937 yıllarında terhis edilen askerlerin içinde bu kurslardan mezun olanların oranı yüzde 20'lerden yüzde 70'lere doğru inanılmaz bir hızla yükselmiştir.[98]

1936 yılında Atatürk'ün, Kültür Bakanı Saffet Arıkan'a verdiği bir öğüt, Ordunun sivil halkın eğitimi konusunda yapabileceği katkılardan yalnızca bir tanesinin yolunu açmıştır. "Ordudan terhis edilmiş onbaşı ve çavuşlardan eğitim-öğretim alanında yararlanılması mümkündür," diyen Atatürk'ün önerisi üzerine yetkililer, üç yıllık köy okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla projeyi derhal yürürlüğe koymuşlardır. Bu çerçevede askerliğini onbaşı veya çavuş olarak tamamlayan Türk gençleri, sekiz ay süren ve iş eğitimine esas alan bir kurstan sonra üç yıllık köy okullarına "eğitmen" olarak atanmışlardır.[99]

Değerli Arkadaşlarım,

Atatürk'ün liderlik vizyonunda onuncu özellik, Onun siyasi hedefi olarak söylüyorum kesin ve açık bir şekilde demokrasi yönetimidir.

LAİK, CUMHURİYETÇİ VE KATILIMCI YÖNETİMİ ARAMAK

1931-1943 arasında aralıksız 12 yıl boyunca Harp Akademileri Komutanlığı görevinde bulunan Orgeneral Ali Fuat Erden'in değerlendirmesine göre; Atatürk'ün önünde dört tarihî görev bulunmaktadır.

Liderin önündeki bu dört tarihî görev sırasıyla şunlardır:

- Yenilmiş, silâhları alınmış bir orduyu zafere ulaştırmak;
- Son yüzyıllarda hep alçalan ve can çekişen bir devletten millî sınırlar içinde tam bağımsız bir vatan kurmak;
- Bu vatani, yabancı istilasından kurtarıldıktan sonra "hasta adam"ın yerine tümüyle yeni anlayışa göre, canlı ve yaşama kabiliyetini haiz bir "millî devlet"e ikame etmek;
- Ortaçağ âdetlerini kaldırarak modern bir cemiyet binası kurmak;[100]

Lider, daha 27 Ekim 1922 günü Bursa'da Setbaşı'nda İstanbul öğretmenlerine yakın gelecekle ilgili düşüncesini şöyle açıklamıştır:

"Hiçbir mantıklı delile dayanmayan birtakım ananelerin, akidelerin muhafazasında ısrar eden milletlerin ilerlemesi çok güç, çok geç olur; belki de hiç olmaz. İlerlemede kayıtlar ve şartları

"ATATÜRK'ÜN LİDERLİK SIRLARI"

Yazar Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR

Salı, 30 Kasım 1999 02:00 - Son Güncelleme Pazartesi, 11 Nisan 2011 20:17

---

aşamayan milletler hayatı makul ve pratik düşünemez. Hayat felsefesini geniş gören milletlerin hâkimiyeti ve esareti altına girmeye mahkûmdur."[101]

Lider, 30 Ağustos 1924 günü büyük askerî zaferin ikinci yıldönümünde şöyle konuşmuştur:

"Ulusal egemenlik öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, mahvolur. Ulusların tutsaklığı üzerine kurulmuş kurumlar her yanda yıkılmaya mahkûmdurlar."[102]

22 Kasım 1922 günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin hükümsüz kıldığı 600 yıl süren hanedanlık idaresinin yerini, 29 Ekim 1923 günü ilan edilen ve ulus egemenliğine dayalı anayasal cumhuriyetin kurumları almıştır.

Onun silah arkadaşı İsmet İnönü'nün sözleriyle, "Aslında Cumhuriyet'in ilânı, dönüş yollarını esasından kapamıştır."[103]